

Saara Harju är död men hennes konst lever!

Minnesord

Det första konstverk jag såg av Saara Harju var den blonda, blåklädda kvinnan som bär en gul, avlång båt på sitt huvud. Bilden fastnade på näthinnan och då, under 1980-talet, tyckte jag mig se hennes kraftfulla kvinnomålningar överallt. De bar på tunga saker, ibland hade de hela havet över sig eller så kammade de drömskt sina långa hår, höll en mås i famnen eller var strängt upptagna med andra vardagssysslor. Man kunde möta dem på utställningar men även som illustrationer och kampbilder i tidskrifter som *Provins*, *Rallarros* och *Kvinnobulletinen*.

Jag minns också en vän, kulturchef i en mindre stad söderut, som längtade efter sina finska rötter. På jakt efter dem bilade han tur och retur på såphalaintervägar upp till Saara Harju i Ångermanland, för att övertala henne att ställa ut i den mindre stadens konsthall. Han kom tillbaka, lycklig över att ha fått ett ja och häftigt förälskad både i henne och hennes konst.

Saara Harju hade själv en gång drabbats av kärleken. Som ung konststudent på Ateneum i Helsingfors, följde hon med på ett vänbesök till konsthögskolan i Stockholm. Väl där och nästan genast mötte hon den svenske kollegan Hans Lindgren. Utan att ha ett gemensamt språk, fann de varandra och hon blev kvar hos honom i Sverige.

Båda ville bo på landet, så efter avslutade studier och mycket letande, fann de sitt drömhus i ångermanländska Hornön, Nyadal, med ateljéer vägg i vägg och efterlängtnad arbetsro. För att slippa måla för brödfödan och få ägna sig helhjärtat åt konsten, blev de fårbönder och så gott som självförsörjande på både fiske och grönsaker.

Han målade meditativa landskap, nästan helt utan människor, med tunna sjok i blyerts och torra akrylfärger. Målningarna tycks ha speglat hans vänliga och stillsamma personlighet och gav till betraktaren ett lugn i själen. Hon däremot, som med hetta kunde svära på både finska och svenska, målade i starka, klara oljefärger, med breda, tydliga penseldrag, gärna vardagsföremål, oftast med en jordnära kvinna i fokus. Hennes målningar är föreställande men ger gott om utrymme för andra att tolka. Saara Harju har länge växlat sina uttryckssätt mellan målning och textil; väva, tova, göra tygcollage i lapptäcksteknik och att brodera.

De verkar ha haft ett bra liv ihop, Hans Lindgren och Saara Harju. Tillsammans med de andra ångermanländska, numera legendariska konstnärerna: Thage Nordholm, Johan Lundgren, Nils Gunnar Johansson, Martin Jonsson, Anders Åberg och Margareta Petré, ingick de i den löst sammansatta konstnärsgruppen "Bilder från älv och kust". De ställde ofta ut i grupp men även var och en för sig. På den tiden (1980-talet) fanns det gott om utsmykningsuppdrag. Dessutom var stat, kommuner och landsting flitiga konstköpare.

Efter tjugo år tillsamman dör oväntat Hans Lindgren. Sedan dess har Saara Harju levt ensam i det stora huset vid Ångermanälven. När journalisten Jaana Johansson och filmfotografen Bengt Jägerskog besöker henne 1994 och för SVT:s finska redaktion gör

[kortfilmen Akka ja kissa](#) (Gumman och katten), berättar hon om sitt förhållande till naturen och djuren, hur hon själv ofta önskar att hon vore ett djur. Det blir en sinnlig och vemodig betraktelse över livet. Bakgrundsmusiken står Jean Sibelius för. Kattens sällskapliga jamande, väggklockans tickande och den vilda öppningsscenen i starkt vårljus med islossning i Ångermanälven står i skarp kontrast till målningen, som plötsligt dyker upp med en nästan genomskinlig varelse, omsorgsfullt nerbäddad i en bräcklig farkost, som sakta vaggas till ro på vågorna i älven. För Saara Harju var döden inte sorglig och hemsk utan en fortsättning in i något helt annat, till en djup vila inne i sig själv.

Naturen var starkt besjälad hos Saara Harju och det är något trösterikt i det. En vindpinad tall på Majberget var en återskapelse av hennes för länge sedan, döda mamma. Hon som en gång uppmuntrat sin yngsta dotter att rita, måla och lita på sin konstnärliga längtan. I filmen hänger Saara Harju ett par mönsterstickade tumvantar runt tallens gren. De är tänkta att få värma mammans frusna fingrar.

På sin tomt i Nyadal satte Saara Harju upp ett dubbelgarage och inredde det till ett Galleri Skatan. Flera somrar i rad kunde hon sedan visa sin egen och andras konst. Premiärutställningen tillägnades Hans Lindgren och det var hans konst som hängde på väggarna.

Nu är Saara Harju också död men hennes konst lever vidare i samlingar och utsmyckningar på museer och konsthallar runt om i Finland och Sverige; på Nationalmuseet och Moderna Museet, i privata hem och offentliga lokaler. Beviset, enligt auktionsfirmorna, på att du har en äkta Saara Harju framför dig, är bokstäverna SH i nedre högra eller ibland vänstra hörnet, målade i breda, säkra penseldrag.

Text: Karin Lundqvist

Foto: Lena Johansson Fahlén

Volym 2018-02-02